cauſis differentiæ obſeruantur. Cæterum apud Deum vniuerſo cœtui ſanctorum commune eſt, quod ſanctus ait Propheta: Precioſa in conſpectu Domini, mors ſanctorum eius. Vnde autem precioſam dixerit, exponat nobis. Cum dederit, inquit, dilectis ſuis ſomnum: ecce hæreditas Domini, filij merces, fructus ventris. Nec putemus ſolos martyres eſſe dilectos: cũ recolamus dictum de Lazaro: Lazarus amicus noſter dormit. Deniq; beati mortui qui in Domino moriuntur. Non ſoli qui pro Domino, ſicut martyres, ſed & qui in Domino moriuntur, ſicut Confeſſores, profectò beati ſunt. Duæ proinde res mihi videntur mortem facere precioſam, vita & cauſa: ſed amplius cauſa quam vita. Porro illa erit precioſiſſima, quam & cauſa commendat & vita.

Pſal 115. *Pſal. 126.* *Iohan.11.* *Apoc.14.* Vita & cauſa faciunt mortẽ precioſam.

Horum ſancta corpora Coloniæ Agrippinæ in Eccleſia eiſdem Sanctis Machabæis dedicata, ſuper altari eius maiori in capſa deaurata honorifice aſſeruantur.

ANN.120.

MARTYRIVM SANCTARVM MVLIERVM SOPHIÆ ET EIVS FILIARVM, FIDEI, SPEI, ET CHARITATIS, EX SIMEONE Metaphraſte.

I. AVGVS. Adriani Imperatoris ſuperſtitio.

POSTQVAM fuiſſet ſalutaris prædicatio vbique annunciata, & omnia eſſent repleta cognitione Domini, veluti quædam ſceleris reliquiæ Adrianus Romanorum adminiſtrans Imperium: in falſos deos, qui nominantur, oſtendebat plurimam, ſi vllus alius, ſuperſtitionem, alios quidem alliciens blanditiis, alios autem etiam minis territans. Illo autem tempore mulier quædam pia & religioſa, nomine Sophia, clara genere, Itala natione, cum eſſet viduata marito, cum tribus filiabus ſolis vitam agitabat: Ea cum ſimul cũ virginibus, quæ erant valde honeſtæ, & elegantes animo & corpore: Romæ verſata eſſet, non fuit errore ſeducta, neque ad impij Imperatoris declinauit religionem, factis ipſis pulchrè ſuam oſtendens appellationem, quæ nomen vere ſumpſiſſet à ſuperna ſapientia, & diceretur Sophia. Quæ eſt enim deſuper ſapientia, inquit diuinus Iacobus, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, obediens, plena miſericordia & fructibus bonis. Eo enim, quòd virtutis fructus apud eam agnoſcebatur, adaptauit filiabus ſuis appellationes: & illæ rurſus in ſe oſtendebant eſſe veras, neque habebant aliquid rami, quod diſcreparet aut eſſet alienum à radice. I.

Re & nomine Sophia, id eſt Sapiẽtia dicebatur. *Iacob.3.*

CVM autem celebraretur apud omnes & illarum prudentia & virtus, & in Chriſtum religio, non ferens pater inuidiæ, per inuidos oculos cuiuſdam Antiochi: cuius fidei commiſſa fuerat Præfectura Vrbis, ſignificat Imperatori earum pietatem, & eas defert lingua doloſa impius & verbis odij. Protinus ergo ille ira percitus inconſiderata, eos quos ſolent vocare apparitores, mittit ad eas adducendas. Illæ autem cum didiciſſent cauſam eorum aduentus, cumque corporibus eſſent inſeparabiles, magis etiam coniungerentur ſpiritu, nihil oſtendentes filiæ, quod non cum matre conueniret: vt quæ inueniebantur inter ſe fraternè conſentire, & erant veluti corona ſibi æqualis, quæ per ipſas & matrem complebatur, alacriter iuerunt. Poſtquam autem ſederunt pro tribunali Præfecti Vrbis, cum ipſæ eum, qui dixit, non eſſe timendos eos, qui occidunt corpus, & pollicitus eſt à ſe dandam eſſe ſapientiam, Dominum inuocaſſent, & ſe Crucis figura muniiſſent, omni timore depoſito, ſteterunt cum forti & generoſo animo. Iudex autem, coniectis in eas oculis, cum vultum vidiſſet liberalem, mentemque magnam & præclaram, cui ferebat teſtimonium oculorum & habitus modeſtia, mittens fungi munere Iudicis, conuerſus eſt ad admirationem. II.

Antiochus præfectus accuſat Sophiam & filias. Siſtuntur coram tribunali. *Matth.10.* *Luc.21.* Nota de Crucis figura.

CVM autem matrem prope curaſſet ſiſtendam, & ilias ſemouiſſet: Non parua ſunt, inquit, ô mulier: quæ aduerſus te deferuntur. Siquidem non parua res eſt, morum à parentibus traditorum & religionis negatio. Cur ergo Romanorum regionem impleuiſti tumultu & diſſenſione, omnino non eſſe deos, ſed eos eſſe ſolum nomina, quæ rebus ipſis careant, aſſerens? Die ergo quamprimum patriam, genus, nomen & religionem. Illa autem: Primum quidem, inquit, mihi eſt præcipuum nomen, ex Chriſto appellari: Sophia autem, eſt mihi impoſitum nomen à parentibus. Genus duco exiis, qui primos magiſtratus geſſerunt in Italia, in qua etiam ſum nata. Inter omnia vero, vt à me dictum eſt, glorior innocatione mei Chriſti & Domini, cui fui oblata continuo ab ortu, & cui obtuli fructum mei vteri: propter quem etiam venimus in hanc Romanorum ciuitatem, vt cum rectam fidem vſque ad mortem conſeruauerimus, pulchrum viaticum afferentes, pro Chriſto ſuſceptam decertationem, & tranſeuntes à morte in vitam, hæredes ſimus bonorum, quæ ſunt illic promiſſa. III.

Præclarum Sophiæ reſponſum.

HORVM verborum libertatem, & cum libertate ſapientiam admiratus eſt impius. Vt qui autem iam primo facto periculo eſſet ſuperatus, tunc quidem diſtulit virginum interrogationem: apud quandam autem mulierem ordinis ſenatorij, nomine Palladiam, iubet eas cum matre ſeruari, imperans, vt eas tertio die produceret ad examinationem. Illæ autem otio, quod eis datum fuerat, recte vtentes, animum adhibebant matri, quæ eis ſuadebat ea, quibus erat opus. Dicebat enim eis: Ego quidem ô dilectæ filiæ, cum vos ſecundum carnem genuiſſem, omni doctrina & ſacris literis erudij. Quoniam autem tempus vos vocat ad certamen, meorum verborum fructus qualis ſit, in vobis appareat: & diu à vobis meditatam virtutem, quæ vobis breui eſt inferenda, non vincat iniuria: neque erroris imbecillitas re qualibet fortiorem ſuperet veritatem. Mihi eſt ſuſpecta ætas veſtra iuuenilis & tenera, ſed non extimeſcat periculũ: Vobis enim opem feret inuictum Chriſti auxilium. Date ergo meæ ſenectuti, date, vt veſtris certaminibus iuuenilitet exultem, firmam & ſtabilem ſeruantes vſque ad finem Chriſti confeſſionem: qui & manu coronabit immortali, & quæ non poſſunt marceſcere, vobis præbebit coronas, poſt quas in ſæcula choros ſimul ducetis, & fruemini deliciis, in quas non cadit interitus: & conſequemini diuitias, quæ non poſſunt ſurripi: &, quæ nunquam deſinit, voluptate potiemini. Eſt ergo prudentium paruis permutare maxima, inſtabilibus permanentia, fluentibus ea, quæ non exinaniuntur. Eſt enim omnium negociorum hoc longe præſtantiſſimum, pauco ſanguine emere regnum cælorum. Et hæc quidem Sophia. IV.

Sophia cõfirmat filias ſuas.

MATRI autem congruentes filiæ: Tu quidem, inquiunt, ô veneranda mater, nos maternis precibus proſequere, eas nobis præbens bonum tutamen: Dominus autem, qui dixit: Ne ſoliciti ſitis, quomodo aut quid reſpondeatis, quando ducemini ad reges & præſides: is omnino, vt qui ſit verax, non mentietur: vt qui ſit autem potens, promiſſum implebit, præbens nobis ſapientiam, per quam poterimus vere ſtultam ſapientiam & quæ exinanitur, vincere, & aduerſus impietatem aperte trophæum erigere. Cum tres ergo præſtituti dies iam præteriiſſent, ducuntur ſanctæ ad interrogationem. Deinde Iudex cum eſſet callidus, & conſideraſſet quidnam tenerarum adoleſcentularum animum maxime remittere & emollire poſſet, eas multis aggreſſus eſt blanditiis: &, Cum videam, inquit, ô puellæ veſtram pulchritudinem, & quæ ex hac forma effluit, voluptatem, non exiſtimo vos ex humana proceſſiſſe natura, ſed è diuiniore aliqua eſſe editas, ad eorum, qui vos cernunt, admirationem. Et ideo in vos paternam oſtendens benevolentiam, rogo vos, chariſſimæ, ne amanti patri velitis omnino eſſe inobedientes: ſed primum quidem cogitate, qua ſit ætate mater veſtra, cuius neceſſe eſt flagelletur ſenectus, ſi vos non parueritis. Deinde animo verſate veſtrã tenerã ætatẽ, florẽ pulchritudinis & ſpeciem, quæ non poteſt verbis exprimi: quã quantũ admiror, tantum puniam etiam inuitus, ſi vos non parendo moleſtiam afferentes, me ad irã prouocaueritis. Et tũc, proh dolor, male peribitis, quando vos maxime oportet V.

Matth.10. Blanditur puellis verſipellis iudex. Miſcet minas.

teret gaudere, felices esse, diuitiis, & gloria, & Imperatoria frui beneuolentia, ipsisque temporis & ætatis vos explere deliciis. Sed hæc quidem iudex.

VI. DIXERVNT autem virgines, Sophiæ germina: Nos neque promissa, quæ tu dixisti cupimus: neque minas, nec tormenta curamus. Amamus enim bona, in quo non cadit interitus, & sponsum, qui non perit, humana omnia contemnentes. Quod autem minaris matrem te esse flagris cæsurum, tanquam hoc modo nos territurus propter naturalè inter nos inuicem consensionem, nescis te nobis, & illi annunciare bonorum perfectionem. Quid enim Christianis potest esse iucundius, quam pati pro Christo? Etiamsi non haberemus tales, quæ sperantur, remunerationes, quam non gloriæ præstantiam superat, pati pro eo, qui nos formauit? Quando autem nobis etiam paratum est regnum cœlorum, & diuitiæ, in quas non cadit interitus, & perceptio bonorum æternorum, conari nos traducere à nostra sententia promissione bonorum, quæ sunt ad tempus, est aperta insania. Ne fallaris ergo Iudex. Neque enim assentans trahes, neque puniens nos conuertes: sed tunc maiorem afferes molestiam, si parcens huic, quam tu magnifacis, iuuẽtuti & pulchritudini, non sis graues illaturus cruciatus. Nos enim damno afficies maiorum bonorum remunerationis. Postquam audiuit Iudex hanc firmam & constantem defensionem statuit eas seperare à se inuicem, & singulatim eas adducere ad examinationem: vt sic quoque eas maiore afficeret molestia, vt eis vteretur imbecillioribus. Cum autem interrogasset de ætate & nominibus vniuscuiusque, & à matre accepisset, vnam quidem vocari Fidem, & iam agere annum duodecimum: alteram autem duobus annis esse priore minorem, quæ vocatur Spes: tertiam autem nominari quidem Charitatem, vno autem anno esse secunda minorem: primam iussit primum produci: & Sacrifica, dixit, Dianæ, ô adolescentula: Non hoc tibi nouum imperamus, sed quod à nobis quoque fit iamdiu.

Constantia virginum.

Præclara vox.

Aetas Fidei Spei & Charitatis sororum.

VII. ILLA autem tanquam eo ipso vellet ostendere, eos frustra ipsas separasse, volentes ex tribus contextam comminuere catenam, vt qui ignorarent esse ei ex alto audaciam & doctrinam, quonam scilicet modo oporteat respondere: O vestram, dicebat, quæ in profundum vsque penetrat, cæcitatem, qui tam misere cæcutientes, aliis etiam vultis esse viæ duces: & cogere vultis, vt proceda mus vobiscum ad eandem viam interitus. Quisnam autem homo, si sapiat, persuadebitur à vero quidem Deo recedere, cuius manuum opera sunt cæli & terra, & omnia, quæ sunt in eis: ad opera autem manuum hominum tanquam ad deos, accedere, & iis, quæ sunt mentis expertia, & surda, eliget cultum offerre? Fuerit hoc summus stupor, & tam eorum, qui iubent, quam qui parent, amentia. Fac ergo quod vis, & iis, quibus vis, nos trade malis. Melius est enim prius pati omnia, dum sapimus, quam persuaderi, vt talia faciamus. Quæ dicta fuerant, replent ira Iudicem: & cum non posset persuadere, ad vim faciendam se contulit. Iubet ergo ei adimi vestem, & manibus pone vinctis, eam virgis verberari grauissimis. Cum autem experientia maiorem ostenderet constantiam & vehementiores spiritus, & martyr, non vt quæ virgis cæderetur, sed vt quæ rosis spargeretur, potius esset affecta, ne vibicibus quidem in corpore eius apparentibus, incitabatur magis Iudex ad crudelitatem, & iubet ei mãmillas excindi. Tum licebat in ea videre remnouam & prodigiosam. Ei enim pro sanguine fluebant riui lactis. Quod quidem Iudici maiorem adhuc iram accendebat: & supra candentem focum eam iussit imponi. Sed quomodo ille cum esset malus, facile excogitabat supplicia: ita etiam bonus Deus per ea, quæ intentabantur, Sanctam nõ cessabat glorificare. Quod hic quoque vsu venit. Nam cum ignis eam apprehendisset, conseruabat illæsam, amissa propria operatione. Deinde rursus quoque illinc sublatam, iubet iniici in sartaginem pice accensam & bitumine. In cuius stans medio, constanti & minime turbato vultu supernum inuocauit auxilium. Et continuo ignis non erat ignis, & ardor mutatus fuit in frigiditatem: adeo vt videretur in roscido prato & in molli herba Sancta requiescere.

Fidei egregium responsum.

Fides cæditur virgis acerrime.

Excinduntureius vbera.

Nihil læditurab igne.

VIII. Sic ergo omnibus, quæ inferebantur, suppliciis martyrem quidem Christi nihil lædentibus, eos autem, qui adspiciebant, mouentibus ad admirationem, nesciens quidnam ageret maligni ministet germanus, in eam mortis gladio inferendæ pronunciat sententiam. Quod cum esset ei renunciatum, apertum erat, gaudio plenam esse martyrẽ: Quæ matrem est precata, vt oraret pro filia: & sorores est exhortata, vt non dubitarent mori pro consequendo brauio æternæ vocationis: Scitis, dicens, cui nomen dedimus & cuius sumus signatæ signaculo. In eius ad finem vsque persistere confessione, ne ignauia adductæ dubitemus. Vna mater nos genuit, eadem tres aluit, ab vna sumus educatæ tam corporali alimento, quam spiritali: Sit vnus finis etiam tribus, sororibus sint etiam sororiæ & germanæ voluntates. Sit prima domesticum exemplar iis, quæ eam consequentur. His verbis confirmatæ sorores, cum martyrem alloquentes, extremum ei vale dixissent, rogãunt vt pro se communem precaretur Dominum, vt sine offensione cursum ei parem peragerent, vt pares quoque consequerentur coronas.

Hortatur suas sorores ad constantiam.

IX. GENEROSA autem mater, non illiberaliter, neque pusillo & effœminato animo se gerens, sed perinde ac erubescens aliquid facere, aut dicere, quod esset abiectum & indignum tali filia, erat omnino magni & excelsi animi, hãc solum animo accipiens molestiam, ne videret alias primæ exemplum non assequi, & veniret in periculum, ne vnius solius, & non trium videretur esse mater germana. Quocirca filiam dignis verbis prosequebatur: Ego quidem, ô filia, te genui, dicens, & propter te tuli partus dolores, & te nutriens deduxi ad hanc vsque ætatem: sed nunc accipio mercedem alimentorum, accipio laborum remunerationes, easque multiplicatas. Nam etsi nullus possit parem gratiam referre parentibus, (quomodo enim cum ab iis ipsum, quod sumus, acceperimus?) tu tamen mihi omnia abundanter reddidisti, eum tu me talis filiæ matrem esse ostenderis, & tam magnifice pro Christo decertaueris. Ad quem vade, filia, vade, tuo sanguine pro eo effecta purpurea, quo tuo sponso conspicieris. quo coram ipso sisteris, quouis colore & flore colorata speciosius. Hæc cum illa à sororibus & matre audiuisset, porrecta continuo ceruice, ei caput amputatur: & sustollitur ad Christum, qui est caput omnium.

Matris ad filiam responsum.

Fides capite punitur.

X. IMPIVS autem iudex non ferens ignominiam, ex se partæ victoriæ damnum cogitabat ex aliis reparare; multo autem magis per eas quoque victus apparuit. Continuo ergo accersita ea, quæ erat secunda: Crede mihi, inquit, filia, & cum maximam deam Dianam adoraueris, læta discede. Illa autem, Spes reuera, quæ pudore affici non potest: Quomodo, inquit, credidisti me esse sororem præcedentis, cuius iam fecisti periculum: ita tuo sit etiam animo persuasum, fore vt constantia conspiciar eius soror: & nihil esse omnino nec lætum, nec molestum, quod me ab hac traducat constantia. Hæc cum ille audiisset, conuertitur continuo ad puniendum, producere interrogationem, inane esse iudicans & superuacaneum. Veste ergo nudatam, iubet ipsam quoque, sicut primam, crudis boum neruis flagellari. Cum autem par supplicium sustinens: ei quoque parem ostenderet fortitudinem, maior ira Iudici est excitata: & iubet fornacem valde accensam, venerandam excipere martyrem. Sed Deus sororis eius quoque curam gerebat similiter. Idipsum autem nunc quoque accidit, quod in flamma Babylonica: nam ingressam martyrem flamma nequaquam eam tangebat: Propterea ergo Spes emittebat voces, quibus simul & gratias ageret, & supplicaret. Agebat enim gratias, quod in malis illæsa fuisset conseruata: supplicabat autem propter ea, quæ erant futura, vt in omnibus illius nomen glorificaretur, & pudore afficerentur impij.

Rom. 5. Spes crudis neruis cæditur.

Dan. 3 Ignis eam non contigit.

XI. EAM ergo non reueritus impius, quam ipse quoque ignis visus est reuereri, iubet eam ligno suspendi, & ferreis laniari vngulis. Illa autem tunc quoque eandem præ se ferebat animi magnitudinem, quam in malis præcedentibus ostenderat. Quamobrem liberalis quidem gratia illustrabat oculos, membris vero dilaceratis quidam odor suauis aderat. Leniter autem summis labris subridens: Tu quidem, inquit, ô sanguinarie, putas robur meum eneruare suppli-

Vngulis laniatur.

ciis, Ego autem à meo Christo confirmata, confido fore, vt te infirmum reddam & imbecillum, & irritos efficiam tuos conatus, qui cum fœmina bellum gerere sis aggressus, idque cum sim iuuencula, & ad opem mihi ferendam nihil habeam paratum, nisi quod in Deo vero confido. His ad furorem incitatus, iubet lebetem pice & resina plenum, & vehementer accensum Sanctæ subiici, Deo autem de more operante, lebes quidem dissoluebatur tanquam cera à facie ignis: quod vero in se habebat incensum, repente diffusum, non paucos perdidit ex iis, qui circunsistebant, infidelibus. Sed ne sic quidem potuit ille mente cæcus intelligere, quænam esset hæc virtus, quæ faciebat miracula. Vnde etsi in omnibus, quæ fecit, superatus fuisset, nesciens tamen quid ageret, in eã mortis per gladium inferendæ, æque atque in eius sororem, pronunciat sententiam. Rursus autem ea quoque in decessu preces implorabat maternas: postremam autem post ipsam sororem excitabat ad certamina, seipsam pulchrum & certum exemplar præbens, & ex eo quod passa sit, orationem faciens fide dignam. Deinde ad iacentes sororis accedens reliquias, eas amplectebatur: & partim quidem ex eo commota, quod esset soror, ad lachrymandum attrahebatur à cognatione: partim autem intelligens martyrem eam esse, quæ iacebat, reliquias honorabat, tanquam sanctas, & ad gaudium retrahebatur. Quomodo enim propter Sanctam lachrymaretur, ad quam lubenter pari modo mortis iam tendebat; Suscipit ergo ipsa quoque mortem gladio, & pulchram viam ingreditur, viam vere beatam, & quæ est expetenda quidem omnibus Christianis, sed quam pauci ineunt.

Condemnatur capitali supplicio, Spes.

Honorat sororis sanctas reliquias.

XII. Iniqvvs autem Iudex cum ad extremam venisset dubitationem, & non posset apertam ferre ignominiam, in extrema tamen sorore adhuc spe tenebatur. Eum enim mouebat valde tenera illius ætas, quæ ei existimabatur fore expugnatu facilis. Postquam autem adhibuit interrogationes, & mouit verba, quæ poterant persuadere: Ne te decipiat, inquit Charitas, ætas mea tenera, vt quæ facile possit decipi, & à tuis verbis allici. Te enim docebit mox experientia, me esse ramum eiusdem radicis, & fœtum illius vnius vteri, cuius iam duorum germinum & filiarum fecisti periculum. Non enim, quantum in me erit, priores pudore afficiam, neque degenerabo ab eadem nobilitate: sed tantum superabo fortitudine, quanto maiorem habeo experientiam, vt quæ Christi auxilium in eis didicerim! Hanc libertatem non tulit sceleratus: sed trabi iubet suspendi Charitatem, & omni ex parte extendi loris; adeo vt membrorum compages vehementi illa contentione diuellerentur à naturali sua compositione. Sed Dei virtus, quæ aliarum sororum curam gesserat, cum ipsa quoque erat, illam illæsam seruans à malis. Accenditur ergo ei quoque fornax ex omnis generis materia, cum is, qui iusserat, prius vehementi ira fuisset incensus. Vides, dicit ille martyri, ignem, qui contra te mouetur. Non poteris aliter minas eius effugere, nisi quod imperatur minime tergiuersans, effectum reddere studueris. Ego autem te vtar etiam benignius. Dic enim solum, Magna Diana: & statim ab omni criminatione liberaberis. Illa autem: Absit, inquit, vt vel solo verbo faciam aliquid impium & indecorum, & linguam tali polluam locutione, quæ est aliena à pietate in eum, qui creauit.

Charitatis puellæ mira constantia.

Diræ extenditur loris.

XIII. Qvid deinde? Verbis relictis, fecit, quod ei iubebat ira, & iussit eam iaci in ignem: Illa autem non solum eos, qui ipsam erant comprehensuri, sed propemodum ipsum etiam iussum præueniens, in mediam flammam insiluit, tanquã in aquas calidas & lauacra suauissima. Protinus ergo flamma quidem diffundebatur, & apprehendebat eos qui circunstabant. Tetigit autem ignis ipsum quoque Iudicem, tum vt vlciscereturimpietatem: tum vt ipse minime dubitaret, sed vteretur seipso teste diuinæ potentiæ. Sic ergo res quidem impiorum afficiebantur dedecore: glorificabatur autem Deus per suam martyrem. Iudici autem male se habebat ea pars corporis, quam flamma tetigerat, & mittit quosdam, qui Sanctam adducerent. Qui autem missi fuerant, vident quosdam candidis indutos vestibus, eleganti & honesta specie, qui vel sola forma poterant adducere in admirationem. Qui etiam sæpe visi fuerant cum beata versari in fornace, & simul cum ea preces fundere. Cum autem eis Sanctam conantibus capere solutæ essent dexteræ, non valentes aliquid amplius facere: Egredere clamabant, ancilla Dei: vocat te Iudex. Quæ etsi ex igne egressa esset illæsa, cũ ei omnino non nocuisset ignis, & impius corpus haberet adhuc semiustulatum, & ex ipso posset intelligere: crassam tamen nubem ferens in oculis, erat plane insipiens. Propterea in eam rursus alia induxit supplicia, & iubet eius membra transfigi terebris. Cum autem martyr habens omnino mentem ad Deum sublatam, patum aut nihil curaret tormenta, eam morte condemnat. Quod quidem cum audiisset adolescentula, cuius non erant pusilli & muliebres spiritus, & reputasset hoc esse veluti signaculum & firmitatem suæ in Deum confessionis, magnas Deo egit gratias: Ago tibi gratias, dicens, diuina Trinitas, vna diuinitas, vna gloria, vna potentia, quod te & tuis martyribus meis sororibus dignam me, quæ sum minima, reddidisti. Concede autem, vt mater mea post meum decessum tandiu sit in hac misera vita superstes, vt tuis ancillis iusta faciat.

Insilit in ignẽ illæsa.

Læditur Iudex cũ aduersariis ab igne.

Dirum supplicium.

XIV. Cvm sic precata esset beata Charitas, admirandæ filiæ mater admirabilis pro ea est precata, non vt eam videret viuam, & longo tempore viueret, mortem effugiens, & eam solam haberet consolationem & spem senectutis, cum ab aliis esset deserta filiabus: nihil horum est precata, aut voluit: hæc enim iudicabat esse matrum illiberalis & pusilli animi, & quæ intuentur solum ad id, quod adest, & quod videtur: sed vt conuenienter eius proposito acciperet consummationem, & bona facta bonus sequeretur exitus. Quamobrem ad mortem ei addens animum, & ad finem cursus confirmans: Euge, dicebat, ô filia, O mei vteri re vera felix planta, O quæ honorauisti parentes, O quæ Deum in tuis glorificasti membris. Quis non tuam laudabit fortitudinem? Quis non animi robur & constantiam? Vade ad communem Dominum, ad thalamum, in quem non cadit interitus, ad quietem reuera beatam, laborum acceptura remunerationes. Vt visione apprehendo coronam, quæ dextera Domini porrigitur. Vt video angelos lætantes, & expectantes tuam consummationem. O quibus ego tribus filiabus honoraui Trinitatem: Qualia dona, quales ei obtuli suffitus? Tales preces, talia verba cum egregia mater filiæ præbuisset viaticum, prosecuta est ad viam desideratam. Collum itaque porrigens beata, prompto & alacri animo subiit mortem pro Christo. Cuius corpus mater simul cum magna affectione & pietate est amplexa: faciensque quod volebat ratio & natura, cum ipsum suffiisset, & vt decebat martyrum amantem, splendide & magnifice composuisset, & ea fecisset, quæ de more fiunt in rebus huiusmodi, id quoque in templo deponit simul cum sororibus, quod illa prius præclare excitauerat, rem magnam & thesaurũ, qui consumi non potest, vere amans Christi fœmina largita Christianis medelam animæ, medelam corporis. inoffensam vitę transactionem, Deo coniunctionem, & qui potest magna bona præbere. Deinde cum tres integri dies intercessissent post illius consummationem, egressa hæc egregiarum filiarum mater pro sacrosanctis filiabus peractura cõmemorationem, accedens ad loculum reliquiarum: Preciosæ, dixit, apud Deum hostiæ, consummata & pulchre litata sacrificia, accipite vestram matrem contubernalem in vestris, quæ habitatis, tabernaculis. Hæc dixit, & simul cum his verbis abscessit mulier egregia, & somno, qui iustis congruit, obdormiit, mater addita filiabus, & communiter rursus choro sanctorum. Cum autem piæ conuenissent fœminæ, ei quoque iustis factis, deposuerunt in communi loculo filiarum. Oportebat enim, quomodo animarum, ita etiam corporum esse vnam habitationem: Ad gloriam patris, & filij, & spiritus sancti, vnius diuinitatis: Quam decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & in sæcula sæculorum, Amen.

Consolatur filiã mater.

Caput amputatur S. Charitati.

Sepelit filiarum corpora mater Sophia.

S. Sophia obdormit in domino.

DE S. EVSEBIO EPISCOPO VERCELLENSI, QVEM CONSTANTIVS IMPERATOR IVSSIT ABIRE IN EXILIVM, CVM in Concilio Mediolanensi constanter aduersum Arrianos fidem Catholicam tueretur, nolletque subscribere sententiæ in S. Athanasium ab Arrianis latæ. Ann. 330.

Epistola S. Eusebii Episcopi Vercellensis, dum Schytopoli in Palæstina exularet, ad presbyteros & ad plebes quasdam Italiæ transmissa, qua de statu suo & vita illos commonefacit. Habetur in codice antiquo, Mediolani typis excuso.

I. DILECTISSIMIS fratribus, & satis desideratissimis presbyteris, sed & sanctis in fide consistentibus plebibus, Vercellensibus, Nouariensibus, Hipporegiensibus, necnon etiam Dertonensibus, Eusebius Episcopus in Domino æternam salutem. I. Aveva.

LICET nos multis Dominus noster à vobis corpore separatos foneret bonis, & vestram admodum in aduentu & visitatione plurimorum fratrum nobis præsentiam exhiberet: tamen mœsti ac tristes, & sine lachrymis non eramus: quia longo temporis interuallo vestræ sanctitatis non accipientes scripta, verebamur nè qua vos aut accepisset diabolica subtilitas, aut potestas humana infidelibus subiugasset. His ergò dum afficimur cogitationibus, & omnem consolationem fratrum, qui ad nos è diuersis veniebant prouinciis, ad dolorem magis absentiæ vestræ, quàm ad lætitiam verteremus: hoc præstare dignatus est Dominus, vt id, de quo eram solicitus, nõ solum literis synceritatis vestræ, sed & præsentia charorum nostrorum, Syri diaconi & Victorini exorcistæ, cognoscere potuerim. Agnoui itaque fratres charissimi, vos vt desiderabam, esse incolumes. Et quasi subito raptum omni longinquitate terrarum, (vt Habacuc factum est, qui per Angelum portatus fuit vsque ad Danielem) sic me indicaui ad vos peruenisse. Solicitudo veri pastoris. Non solum Diaconi, sed & exorcistæ, lectores, acolysti, &c. in ecclesia. Dan. 14.

II. DVM autem singulorum literas accipio, dumque sanctos animos vestros & amorem in scriptis vestris percurro miscebantur mihi cum gaudio lachrymæ, & auidus ad legendum animus, occupatione lachrymarum tenebatur. Et erant vtraq; necessaria, vt singuli sensus in hoc complementum desiderij sua dilectionis officia cuperent præuenire. Sic per dies in occupatione hac vobiscum me fabulari iudicans, præteritos labores obliuiscebar. Ita enim vndique circundabant me gaudia, hinc stabilem fidem, hinc dilectionem, hinc fructum porrigentia, vt in tot & tantis constitutus bonis, subitò me (vt superius dixi) non in exilio, sed vobiscum esse iudicarem. Gaudeo itaque, fratres charissimi, de fide vestra: gaudeo de salute, quæ fidem sequitur: gaudeo de fructibus, quòd non solum illic constituti, sed & longè pergitis. Vt enim agricola arbori bonæ inseruit illi, quæ fructuum causa non securim patitur, non ignibus mancipatur: ità & nos vestræ sanctitati non solum seruitium secundum carnem volumus & cupimus exhibere, sed & animas nostras pro vestra salute impendere. Extendistis, vt dixi, firmos cum fructu ramos, & per tam longa terrarum spatia ad me pertingere laborastis. Gaudeo agricola, & libens nostri laboris poma decerpo, quia tantum facere voluistis: nec solum ego, vel qui mecum sunt sanctissimi nostri presbyteri & diaconi, vel cæteri fratres, sed & omnes, qui desiderantes sumus. Replestis enim, vt Apostolus beatissimus dicit, viscera mea, cum complestis mandata diuina: quæ complere Christianos in Episcopum vel ecclesiasticos viros decet, quos in exilio fidei causa nostis laborare. Complestis, quæ oportebat fratres fratribus facere, & patri filios exhibere. Sed cum nos secundũ mandata diuina, vobis volẽtes de terrenis cœlestes, de caducis stabiles, de fragilibus sempiternos fructus facere, cœpimus per necessitatem patientes quotidie seminare: gaudebant de vestris fructibus pauperes, glorificabant Deum, non solum ciuitatis ipsius homines, sed & omnes qui aut videre aut audire potuerunt, quam mecum dilectionem haberetis, ex ipsis fructibus videntes, glorificabant Deum, & omni nos honore cum vestra benedictione nominabant. Philip. 4.

III. VIDENS hoc diabolus, innocentium hostis, iustitiæ inimicus, contrarius fidei, quia in hoc opere benedicebatur Deus, inflammauit aduersum nos Arriomanitas suos (qui iam longo tempore suspirabant) non solum de hoc opere, sed & de sua infidelitate, ad quam nos persuadere non poterant, vt existerent violenti, more hoc, quo semper est vsus, vt quos persuadere non poterat, vi & potestate terreret. Congregauit itaque suorum multitudinem, qui nos ad officinam infidelitatis suæ rapiunt & eludunt, & totam hanc potestatem traditam sibi ab imperatore dicunt. His ergò multa dicentibus, & de sua potestate gloriantibus, in hoc illis ostẽdere volui, quia nihil erant, * nec poterant, dum tacens vt carnificibus corpus tradidi, quod Dominus dicebat posse in persecutionibus tradi. Quam libero autem fuerim animo, dum ab ipsis patior & recludor, & per quatriduum seruor, & diuersorum increpationes & persuasiones audio, in hoc ostendi, quia nec vnum sermonem dixi. Addere voluerunt ad malitiam suam, vt à me cessarent fratres, id est, presbyteri & diacones: sed & cæteros dicebant se esse prohibituros, nè ad me accederent. Ego nè ab infidelium manibus, vel potius transgressorum, quod deterius est, infidelium, vt Apostolus dicit, manducarem cibum, libellum ad ipsos hoc more feci. Diabolus quibus non potest persuadere, iis vim admouet. * al. quæ pot. § Eusebius vexatur ab Arrianis. 1. Cor. 5.

Exemplar libelli facti ad Patrophilum Episcopum Arrianum, à quo ex Iosephi Comitis hospitio extractus diræ custodiæ mancipatus est.

IV. SERVVS Dei Eusebius cum conseruis suis, qui mecum fidei causa laborant, Patrophilo custodi cum suis.

QVA me vi multorum & furore non solum tractum per terram, sed interdum nudato corpore supinum portastis de hoc hospitio, quod mihi per vestros & agentes in rebus dedistis, è quo nunquam nisi nunc vestra violentia egressus sum. Et Deus scit, & ciuitas nouit, nec vos hic & in futuro negare potestis. Ideò Deo causam reseruo, vt quemadmodum ipse ordinauerit, finem possit accipere. Interim hoc me decreuisse sciatis (vt ratio nunc, & in futuro, & hic possit stare) in hospitio, quo me clausum tenetis, in quo me post primam portationẽ retrudentes crudelius, ausi fuistis inde eodem modo portare, & in vnam cellam * reficere, non panem manducaturum, neque aquam bibiturum, nisi antè singuli professi fueritis, non solum verbo, sed & manu, vos non prohibituros fratres meos, qui mecum hæc fidei causa libenter patiuntur, de hospitio, quo manent, necessarias escas offerre, neq; eos, qui me dignati fuerint * al. reijcere. § Eusebius renuit cibum accipere ab Arrianis, ne videri posset cum illis in cibo communicare. Vide Bar. ann. 356.